

**COLECȚIA DE ETNOGRAFIE DIN CADRUL
COMPLEXULUI MUZEAL „PAUL ȚĂRĂLUNGĂ”
DIN PRĂJEȘTI (JUDEȚUL BACĂU)**

Anton COȘA*

Abstract

In this article, the author presents information related to the ethnography collection within the “Paul Țărălungă” Museum Complex from the village of Prăjești, Bacău county. The Museum Complex in the village of Prăjești was established in 1971 through the efforts of Paul Țărălungă, who was a special man, a valued and respected teacher. He was the right man in the right place. Through hard work, without restraint, he managed to establish one of the richest and most valuable village museums in the country and a Botanical Garden, unique in Bacău county and among the few existing in the country. The current “Paul Țărălungă” Museum Complex in the village of Prăjești, Bacău county, includes exhibits of ethnography, archaeology, numismatics, zoology, paleontology, botany, geology, grouped thematically in a specially designed building, next to a botanical garden. In the museum building, the exhibits are arranged in eight rooms, of which three are dedicated to popular cultural heritage values. The ethnographic collection exhibited in the three exhibition halls includes valuable objects (folk costumes; household items; traditional agricultural tools), coming mainly from the geographical area of the local rural space.

Keywords: museum, ethnography, “Paul Țărălungă”, Prăjești.

Cuvinte-cheie: muzeu, etnografie, „Paul Țărălungă”, Prăjești.

În acest an se împlinește un deceniu de la trecerea în eternitate a profesorului Paul Țărălungă, ctitorul complexului muzeal din satul Prăjești, instituție ale cărei începuturi se regăsesc în urmă cu mai bine de o jumătate de veac¹.

Având în vedere cele menționate anterior, am considerat oportună pregătirea unui material redactat întru memoria distinsului dascăl de odinioară, având în atenție colecția de etnografie din cadrul Complexului Muzeal „Paul Țărălungă” din Prăjești, județul Bacău, colecție aferentă la rândul ei unui spațiu rural deosebit din perspectivă etnografică.

* Muzeul de Istorie, Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău – România.

¹ Complexul Muzeal „Paul Țărălungă” a fost fondat în anul 1971.

Satul Prăjești² este situat în partea estică a României, în zona centrală a Moldovei, în nord-estul Colinelor Tutovei, pe terasa superioară din stânga văii Siretului, în județul Bacău, la aproximativ 18 km depărtare, spre nord-est, de municipiul Bacău. Din punct de vedere administrativ, satul Prăjești este astăzi reședință comunală³.

Istoria așezării⁴ coboară în timp până la sfârșitul veacului al XV-lea, prima atestare a localității fiind menționată într-un document din 6 noiembrie 1491⁵.

Din punct de vedere confesional, așezarea a fost și este una mixtă, formată din locuitori romano-catolici (majoritari numeric) și ortodocși. Astfel, multă vreme s-a menționat existența a două sate: „Prăjăști-Unguri sau Catolici”⁶ și „Prăjăști-Moldoveni”⁷ (consemnate în documente istorice datând din secolul al XIX-lea⁸ și în variantele toponimice: „Prăjeștii Ungureni”; „Prăjenii Ungureni”; „Prăjenii Moldoveni”; „Prăjeștii Mocani”). După cum ne sugerează și cele două toponime, primul sat era locuit de credincioșii catolici, cel de-al doilea de credincioșii ortodocși.

Locuitorii catolici din satul Prăjești (județul Bacău) sunt la origine emigranți transilvăneni, stabiliți în zonă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, menționați fiind pentru prima dată într-un document din 9 aprilie 1762⁹.

² *Tezaurul Toponimic al României. Moldova*, vol. I, partea a II-a, coordonator: Dragoș Moldovanu, București, Editura Academiei Române, 1992, p. 939; Pr. Iosif Gabor, *Dicționarul comunităților catolice din Moldova*, Bacău, Editura Conexiuni, 1996, p. 209-210; Eduard Ștraub, *Comuna Prăjești – județul Bacău: file de monografie*, Bacău, Editura Egal, 2006, p. 9; Anton Coșa, *Comunitățile catolice din județul Bacău*, Onești, Editura Magic Print, 2007, p. 166.

³ <https://www.primariaprajesti.ro/index.php/despre-comuna>, accesat la data de 10.08.2022.

⁴ *Enciclopedia județului Bacău*, coordonator: Emilian Drehuță, Bacău, Editura Agora, 2007, p. 357; Anton Coșa, *Comunitățile catolice din Moldova*. Repertoriu enciclopedic ilustrat, Onești, Editura Magic Print, 2021, p. 130.

⁵ *Documenta Romaniae Historica*, seria A. *Moldova*, vol. III (1487-1504), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, București, Editura Academiei Române, 1980, doc. nr. 105, p. 208-211.

⁶ *Marele Dicționar Geografic al României*. Alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe de George Ioan Lahovari, General C. I. Brătianu, Grigore G. Tocilescu, volumul V, București, Stab. Grafic J. V. Socecu, 1902, p. 84.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Tezaurul Toponimic al României...*, p. 939.

⁹ G. Călinescu, „Alcuni missionari cattolici italiani nella Moldavia nei secoli XVII e XVIII”, în *Diplomatariu Italicum*, vol. I, Roma, 1925, p. 208; Anton Coșa, *Catolicii din Moldova în izvoarele Sfântului Scaun (secolele XVII-XVIII)*, Iași, Editura Sapientia, 2007, p. 497.

Motivele plecării acestor „ungureni”¹⁰ din Transilvania („Țara Ungurească”¹¹) au fost diverse: politice, economice, sociale, religioase, militare. Stabilirea lor în Moldova a fost determinată și de unele măsuri de natură fiscală, pe care autoritățile moldovenești le-au luat în secolele XVII-XVIII, legiferând, de pildă, asupra posibilității aducerii, de către „proprietarii de moșii, atât boieri cât și mănăstiri”¹², din spațiul transilvan („de peste hotar”¹³), a unor „liuzi sau oameni streini”¹⁴, de la care „vistieria nu putea percepe nici o dare”¹⁵, menționați ca atare, în diferite izvoare statistice ale vremii, și la Prăjești.

Venirea acestor „ungureni”¹⁶ (în marea lor majoritate români ardeleni) în Moldova, implicat în satul Prăjești, face parte dintr-un amplu proces de emigrare¹⁷ din Transilvania, întins pe un ax temporal foarte lung, acoperind secolele XIII-XX, fenomen accentuat în cursul secolului al XVIII-lea, atunci când, deloc întâmplător, se vorbea de „profugium Valachorum”¹⁸.

Conform recensămintelor oficiale efectuate în România după mijlocul secolului al XX-lea, evoluția demografică în localitatea Prăjești¹⁹ a fost următoarea: 1956 – 2.643 locuitori; 1966 – 2.991 locuitori; 1977 – 3.044 locuitori; 1992 – 2.482 locuitori; 2002 – 2.173 locuitori; 2011 – 1.869 locuitori.

¹⁰ Anton Coșa, *Problema originii catolicilor din Moldova*, în „Carpica”, Bacău, XXXI, 2002, p. 79-106; Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977, p. 167-173.

¹¹ Anton Coșa, *Comunitățile catolice din Moldova...*, p. 31-32.

¹² Theodor Codrescu, *Uricariul*, vol. VII, Iași, Tipografia Buciumului Român, 1886, p. 241.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*. În satul Prăjești, aceștia sunt consemnați, de exemplu, în „Condica Liuzilor” pe anul 1803 (*Ibidem*, p. 280) și într-o statistică a populației din Moldova în anul 1846 (*Ibidem*, vol. XV, Iași, 1889, p. 384).

¹⁵ *Ibidem*, vol. VII, p. 241.

¹⁶ Cu privire la semnificația termenilor „ungur” și „ungurean”, lingvistul Sever Pop a scris (într-o recenzie la o lucrare a lui Jryö Wichmanns) următoarele: „La dénomination de *Ungur*, *Ungurean* était de tradition chez les Roumains de Moldavie pour désigner les Roumains venus de la Transylvanie” (în „Bulletin Linguistique”, București, VIII, publié par A. Rosetti, Institutul de Lingvistică Română, 1940, p. 176).

¹⁷ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 148-179.

¹⁸ Dumitru Mărtinaș, *Originea ceangăilor din Moldova*, ediția a II-a, Bacău, Editura Symbol, 1998, p. 24.

¹⁹ Cf. *Enciclopedia județului Bacău*, p. 357-358. Pentru anul 2011, informația a fost preluată de pe <https://www.recensamantromania.ro/rpl-2011/rezultate-2011/>, accesat la data de 20.08.2022.

La rândul lor, recensămintele eclesiastice romano-catolice ne oferă informații valoroase pentru cunoașterea evoluției numărului de credincioși din zonă. În acest sens, iată câteva date²⁰ ordonate cronologic: 1762 – 34 familii, 172 credincioși²¹; 1829 – 150 familii, 750 credincioși²²; 1995 – 730 familii, 2264 credincioși²³; 2001 – 727 familii, 2148 credincioși²⁴; 2007 – 679 familii, 1952 credincioși²⁵; 2012 – 578 familii, 1490 credincioși²⁶; 2017 – 473 familii, 1300 credincioși²⁷; 2021 – 434 familii, 1050 credincioși²⁸.

Cultura populară din satul Prăjești se încadrează în cultura tradițională românească în general, indiferent dacă vorbim de comunitatea catolică ori de cea ortodoxă, fapt remarcat de altfel de specialiștii care au cercetat zona. La această realitate contribuie toate compartimentele creației populare: arhitectura populară tradițională, textilele de interior, portul popular, îndeletnicirile, obiceiurile calendaristice, obiceiurile familiale (nașterea, nunta, înmormântarea), folclorul literar.

Pentru exemplificare, ne oprim (succint) în cele ce urmează doar asupra unui document etnologic conservat „în sfera obiceiurilor calendaristice”²⁹. Este vorba de obiceiul numit *Matahalele*³⁰, practicat în satul Prăjești la *Lăsatul secului*, în „ajunul începerii Postului Mare”³¹.

²⁰ Anton Coșa, *Comunitățile catolice din Moldova...*, p. 130.

²¹ Idem, *Catolicii din Moldova în izvoarele Sfântului Scaun...*, p. 497. A se vedea și *Călători străini despre Țările Române*, vol. IX. Ediție îngrijită de Maria Holban, Maria Matilda Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, Editura Academiei Române, 1997, p. 445.

²² *Relatarea despre Misiunea din Moldova din anul 1829, de pr. Inocențiu Pamfili/ Relazione della Missione di Moldavia del 1829*. Ediție bilingvă, introducere și note de pr. Cornel Cadar, Iași, Editura Presa Bună, 2019, p. 60-61.

²³ *Almanahul „Presa Bună”*, Iași, 1996, p. 180.

²⁴ *Ibidem*, 2002, p. 194.

²⁵ *Ibidem*, 2007, p. 370.

²⁶ *Ibidem*, 2013, p. 286.

²⁷ *Ibidem*, 2017, p. 295.

²⁸ Date statistice primite de la Episcopia Romano-Catolică de Iași.

²⁹ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova. Universul culturii populare*, vol. I. *Arhitectura tradițională. Textilele de interior. Portul popular de sărbătoare*, Iași, Editura Presa Bună, 1998, p. 12.

³⁰ Obiceiul a fost subiect al unui material de specialitate publicat cu câteva decenii în urmă: Dorinel Ichim, *Mătăhălele din Prăjești*, în „Carpica”, Bacău, XV, 1983, p. 255-259.

³¹ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 12.

Referindu-se la acest interesant obicei, Ion H. Ciubotaru³² (renumitul cercetător al culturii populare tradiționale românești, profesor universitar doctor și membru de onoare al Academiei Române) scria în primul volum al trilogiei³³ *Catolicii din Moldova. Universul culturii populare*: „Alaiul *Matahalelor* reunea, până nu de mult, sute de participanți de toate vârstele, între cei travestiți numărându-se și femeile. Mascăți cu grijă, pentru a nu fi recunoscuți sub nici un chip, și purtând în mâini prăjini de trei-patru metri lungime, actanții alergau pe ulițele satului, într-o procesiune ce părea să urmărească pe cineva, pentru a-l scoate în afara hotarelor. Se derula, de asemenea, o parodie a nunții țărănești și alta a unui ritual funebru. Sintetizând, *mirii* din alaiul nunții trebuie puși în relație cu cuplul eroilor vegetaționali (celebrați cândva la începutul primăverii), iar obiceiul de înmormântare avea ca personaj central efigia *cășlegilor* abia terminate, simbolizând opulența și abuzurile culinare ce se încheiau acum la *Lăsatul secului*.

Ziua dinaintea Postului Mare era ultima în care excesele culinare și cele bahice mai puteau fi admise. Urma o perioadă de cumpătare, de curățenie și purificare. Perioada *Cășlegilor* era imaginată acum, la ceas de răscruce, ca o ființă supradimensionată, informă (*Matahală*), din cauza abuzurilor săvârșite. Ca și în ipostazele carnavalești existente în alte țări, această efigie dezagreabilă trebuia purtată în procesiune și apoi sacrificată. Sunt rituri de expiere, săvârșite și astăzi la răspântia dintre anotimpuri și care în alte contexte au ca personaj central *șapul ispășitor*.

Obiceiul trebuie pus în relație cu jocul *Cucilor* din Muntenia și Câmpia Dunării, precum și cu o altă practică, *Zăpostitul*, întâlnită în Transilvania și Banat. Se identifică însă, până la detalii, cu o datină din același ciclu, numită *Cornii*, care se practică în Caraș-Severin, atât în satele catolicilor, cât și în cele ortodoxe. Sunt totodată indicii că ritualuri asemănătoare au marcat, până nu demult, și în alte zone ale țării evenimentul statornicit de calendarul creștin³⁴.

³² Anton Coșa, *Omagiu profesorului Ion H. Ciubotaru la împlinirea vârstei de 80 de ani*, în „Acta Carpatica” (Anuarul românilor din sud-estul Transilvaniei), Sfântu Gheorghe, VII, 2020, p. 523-555; Idem, *In honorem professoris Ion H. Ciubotaru octogenarii*, în „Buletin istoric” (Revista Departamentului de Cercetare istorică al Episcopiei Romano-Catolice de Iași), Iași, nr. 21, 2020, p. 245-265.

³³ Volumele din trilogia intitulată *Catolicii din Moldova. Universul culturii populare*, monumentală sinteză etnografică scrisă de distinsul cercetător și profesor ieșean Ion H. Ciubotaru, au fost publicate în 1998 (vol. I), 2002 (vol. II) și 2005 (vol. III) la Editura Presa Bună din Iași.

³⁴ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii...*, I, p. 12.

În această așezare rurală din județul Bacău, satul Prăjești, a văzut lumina zilei, pe 27 decembrie 1921, Paul Țarălungă, viitorul profesor și ctitor de muzeu. A venit pe lume împreună cu un frate geamăn, Titus, al cărui destin a fost unul mai puțin generos, sfârșind în vâltoarea Celui de-al Doilea Război Mondial³⁵.

Părinții, Gheorghe și Elena, erau țărani³⁶ destoinici care au avut grijă să le ofere celor trei copii ai lor (Titus și Paul mai aveau un frate mai mare, Constantin) o creștere corespunzătoare, în concordanță cu preceptele civice și morale specifice spațiului rural românesc.

Paul Țarălungă a urmat, pe rând, școala primară în satul Prăjești (1929-1934), Școala Normală „Ștefan cel Mare” din Bacău (1934-1942), Școala Militară de Ofițeri (1942-1944 – inițial în orașul Breaza, apoi în Germania) și Facultatea de Biologie-Geografie din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (1956-1962 – cursuri fără frecvență, cu examen de licență susținut în anul 1964).

După o perioadă în care a fost concentrat ca ofițer la Unitatea 15 „Vânători de Munte” din Deva (1944-1945), a activat, cu câteva pauze (determinate de contextul socio-politic al vremii)³⁷, ca învățător și profesor în satul natal, dovedind alese calități didactice și organizatorice.

A fost un om deosebit, un dascăl prețuit și respectat, sădind „amintiri de neuitat”³⁸ în memoria elevilor săi. Unul dintre aceștia³⁹, menționa la un moment dat, cu firească emoție, printre altele: „Învățam cu domnul Paul Țarălungă într-o sală mare, spațioasă, luminată puternic dinspre miazăzi. Acolo, în bănci de lemn lungi și crestate, stăteau odraslele sătenilor din Prăjești de seama mea, ațintiți spre cel care ne ajuta să pătrundem în tainele cititului și ale socotitului. Ne atrăgeau în mod deosebit frumusețile naturii, cântecele despre patrie și eroii neamului.

Mi-l amintesc de pe băncile școlii. Era un om înalt, cu un corp suplu. Avea un mers vioi, ochii albaștri, părul șaten și ondulat, tuns scurt și îngrijit (acum nins, de anii de muncă și de înaintarea în vârstă), o privire gânditoare care scruta orizonturi îndepărtate. Permanent, se

³⁵ Titus Țarălungă, învățător și ofițer în rezervă, a căzut pe front, în Munții Tatra, pe teritoriul fostei Cehoslovacii (Eduard Ștraub, *op. cit.*, p. 49).

³⁶ *Ibidem*, p. 182.

³⁷ Idem, *Complexul Muzeal Prăjești și Grădina Botanică – o carte vie a satului natal: Profesorul Paul Țarălungă*, Bacău, Editura Egal, 2003, p. 35-37.

³⁸ *Ibidem*, p. 39.

³⁹ Este vorba de profesorul Eduard Ștraub.

citea pe chipul său un zâmbet cald ce dovedea căldura sufletească, afecțiunea, pentru noi cei mici, favorizând existența în clasă a unei atmosfere de optimism. În orice ocazie avea o ținută vestimentară elegantă, plăcută de noi toți, școlarii. Înconjura copiii cu sentimente de dragoste și respect.

Mișcările brațelor, seninătatea feței, bogăția și calitatea informațiilor și ideilor exprimate, tonul cald folosit atunci când ne prezenta un basm, o povestire, un proverb sau o ghicitoare, bunătatea și înțelegerea ne determina să-i purtăm dragostea noastră sinceră de copii. Îl admiram pentru tot ce făcea în reușita procesului educațional, ajutându-ne să înțelegem cât mai bine volumul de cunoștințe, mesajul și învățămintele fiecărei lecții. Avea un tact deosebit, selecta cu grijă metodele și procedeele prin care să ne dirijeze efortul nostru intelectual pe un drum neted, pentru o învățare cuprinzătoare și trainică a fiecărui conținut didactic. În relațiile cu copiii a dovedit multă preocupare și interes, răbdare și dragoste părintească, fiind foarte apropiat de elevi (...). A fost un dascăl distins (...) nu a predat numai cunoștințe, ci și entuziasm pentru ele, dragostea pentru adevăr, bine și frumos, pentru cultura localității natale ca parte integrantă a culturii naționale”⁴⁰.

A fost profesorul Paul Țarălungă un model exemplar pentru generații de elevi, pe care i-a educat cu grijă, în spiritul dragostei de Țară, de locul natal, de oameni, sădind în sufletele și inimile lor pasiunea pentru cunoașterea valorilor strămoșești, pentru salvarea lor, pentru conservarea lor în beneficiul generațiilor viitoare. El a fost omul potrivit la locul potrivit. Acestui remarcabil dascăl, model deopotrivă uman, intelectual, moral, cultural, care a avut și șansa de a trăi o vârstă venerabilă, i s-a potrivit, cu asupra de măsură, proverbul românesc: „Omul sfințește locul”⁴¹.

Distinsul intelectual din satul Prăjești a intuit încă din anii tinereții importanța colecționării și conservării valorilor de patrimoniu cultural local, județean și național. „Acest dascăl remarcabil înfățișează vocația ctitoririi, așa cum numai țăranul poate s-o aibă. Un sentiment al dăruirii peste vremi în satul nostru. Ajutat de copii, generații la rând, a constituit colecții. A efectuat săpături arheologice, a conservat plante, a împăiat păsări și animale, a bătut țara în lung și-n lat colecționând, a

⁴⁰ Eduard Ștraub, *Complexul Muzeal Prăjești...*, p. 39-41.

⁴¹ Iuliu A. Zanne, *Proverbele Românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*. Cu un glosar român-francez, vol. II, București, Editura Librăriei Socecu & Comp., 1897, p. 372.

cumpărat piese etnografice vechi, unelte din lemn pentru lucratul pământului și din gospodăria țărănească, costume tradiționale, covoare și carpete țesute cu modele inedite și multicolore. Prin trudă, fără conținere, a reușit să întemeieze unul din cele mai bogate și valoroase muzee sătești din țară și o Grădină Botanică, unică în județul Bacău și printre puținele existente în țară, apărută pe locul unei mlaștini și al unei râpi din vecinătatea școlii din localitate. Satul Prăjești, comuna și județul se mândresc cu aceste așezăminte culturale⁴².

De-a lungul vieții sale, zi de zi, an de an, profesorul Paul Țarălungă a îmbogățit colecția de la Prăjești⁴³, a aranjat cu grijă exponatele, punându-le în valoare și vorbind cu patos despre ele vizitatorilor, dovedind astfel certe calități și în domeniul valorificării patrimoniului cultural. Deloc întâmplător, ilustrul muzeograf Iulian Antonescu (de la a cărui naștere se împlinesc în acest an exact nouă decenii)⁴⁴, la rândul său ctitor de muzee, spunea: „Profesorul Paul Țarălungă nu s-a preocupat numai de căutarea unor comori muzeografice, ci a fost și un excelent răspânditor al cuvântului științific, atât la catedră, ca profesor, cât și în rândurile marelui public din localitatea de baștină sau din alte localități urbane și rurale”⁴⁵.

Actualul Complex Muzeal „Paul Țarălungă”⁴⁶ din satul Prăjești, județul Bacău, cuprinde exponate de etnografie, arheologie⁴⁷, numismatică⁴⁸, zoologie, paleontologie, botanică, geologie, grupate tematic într-o clădire special amenajată, alături de o grădină botanică.

⁴² Eduard Ștraub, *Complexul Muzeal Prăjești...*, p. 65.

⁴³ Alexandru Artimon, *Colecția muzeală a profesorului Paul Țarălungă de la Prăjești*, în „Carpica”, Bacău, XXIV, 1993, p. 265-270.

⁴⁴ Cf. *Iulian Antonescu – spirit universal*, coordonatori: Eugenia Antonescu, Marcel Drăgotescu, Ioan Mitrea, Vaslui, Editura Cutia Pandorei, 2001; *Iulian Antonescu: 70 de ani de la naștere*, coordonatori: Eugenia Antonescu, Ioan Mitrea, Bacău, Editura Corgal Press, 2007; *Studii și evocări despre Iulian Antonescu*, editori: Eugenia Antonescu și Ioan Mitrea, Bacău, Editura Corgal Press, 2008.

⁴⁵ Eduard Ștraub, *Complexul Muzeal Prăjești...*, p. 68.

⁴⁶ *Identitate europeană prin muzee sătești*, coordonatori: Doina Cmeciu, Mădălina Manolache, Ioan Dănilă, Iași, Editura PIM, 2013, p. 42-47. A se vedea și *Muzee și colecții din România. Museums and Collections in Romania*, editori: Irina Oberländer-Târnoveanu, Aurelia Dușu, București, Institutul de Memorie Culturală, 2009, p. 306.

⁴⁷ Paul Țarălungă, *Materiale arheologice în colecția Muzeului Prăjești*, în „Carpica”, Bacău, XXIII/2, 1992, p. 313-316.

⁴⁸ Viorel Căpitanu, Paul Țarălungă, *Tezaurul de denari romani imperiali descoperit la Prăjești, comuna Traian, județul Bacău*, în „Carpica”, Bacău, XXIII/2, 1992, p. 167-186.

În edificiul muzeal din satul Prăjești, exponatele sunt aranjate în opt camere, dintre care trei sunt dedicate valorilor de patrimoniu cultural popular⁴⁹. Colecția de etnografie expusă în acest spațiu generos cuprinde obiecte valoroase, provenind cu precădere din arealul geografic aferent spațiului rural local.

În două dintre camere au fost expuse piese de port popular⁵⁰ (cămăși femeiești, catrințe, ștergare de cap, bârnete, brâie, obiecte de podoabă, cămăși bărbătești, ițari, cioareci, o bundiță, un suman, opinci, cizme, traiste) și țesături de interior (ștergare de perete). În ceea ce privește vechimea, obiectele etnografice se încadrează între sfârșitul secolului al XIX-lea și a doua jumătate a secolului al XX-lea. Expunerea a fost făcută pe panouri-suport din lemn (acoperite cu pânză), ancorate corespunzător, iar exponatele au fost acoperite cu o folie protectoare⁵¹.

Ștergarele de perete, ca piese din categoria textilelor de interior, sunt țesute în război și ornamentate (în tehnica alesului în război ori brodate) cu diferite motive geometrice ori fitomorfe.

În cazul pieselor de port, acestea sunt expuse fie separat (cămăși), fie făcând parte dintr-un costum popular.

Costumele tradiționale, atât cele femeiești, cât și cele bărbătești, sunt costume de sărbătoare.

La costumele populare femeiești, ștergarul alb de cap era țesut din bumbac ori borangic, având diferite modele geometrice. Observăm în expoziție⁵² și o serie de podoabe populare⁵³, precum: bentițe, *zgărđițe*⁵⁴, *gherdane*⁵⁵, „gățari”⁵⁶, șiraguri de mărgelile colorate etc.

⁴⁹ <https://muzeedelasat.ro/muzee/complexul-muzeal-paul-taralunga/>, accesat la data de 10.08.2022.

⁵⁰ Emilia Pavel, *Studii de etnologie românească*, Iași, Editura Junimea, 1990, p. 73-83.

⁵¹ Cf. *infra*, ilustrații privitoare la colecția de etnografie din cadrul Complexului Muzeal „Paul Țărlungă” din Prăjești.

⁵² *Idem*.

⁵³ Georgeta Stoica, *Podoabe populare românești*, București, Editura Meridiane, 1976, p. 20-36.

⁵⁴ Pr. Dr. Iosif Petru M. Pal, *Originea catolicilor din Moldova și franciscanii păstorii lor de veacuri*, Săbăoani – Roman, Tipografia „Serafica”, 1942, p. 61.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ Gățarul este „o bucată de pânză albă (*canva*), lată de două degete și lungă atât cât să poată fi așezată de jur-împrejurul capului” (Ion H. Ciubotaru, *Catolicii...*, I, p. 167), pe care sunt cusute „mărgelile multicolore, obținându-se un decor geometric bine echilibrat” (*Ibidem*).

Cămășile femeiești sunt confecționate din pânză de in sau de bumbac, cu altiță, încrețite la gât („cu bezărau”⁵⁷), fiind ornamentate, respectiv cusute cu mâna (pe mâneci, pe altiță, pe încreț, piept și spate) cu motive geometrice (la exemplarele mai vechi) ori fitomorfe (la exemplarele mai noi).

Catrințele sunt piese de port de formă dreptunghiulară, țesute „în patru ițe”⁵⁸, din lână colorată pe fond negru, fiind ornamentate la extremități cu „vrâste”⁵⁹ verticale multicolore, vizibile la purtat în partea din față.

Catrința (ca piesă de port popular) presupunea folosirea unor cingători, respectiv a unui brâu și a unui bârneț, primul fiind mai lat (aproximativ 15-20 de centimetri), cel de-al doilea mai îngust. Ele sunt întrebuițate astfel: „Brâul se așază peste poale, apoi se înfășoară pe corp catrința și se leagă cu bârneața, o cingătoare mai lungă decât brâul și mult mai îngustă”⁶⁰. Exemplarele expuse în cadrul colecției de etnografie deținute de Complexul Muzeal „Paul Țarălungă” Prăjești sunt reprezentative.

Am constatat în cadrul colecției de etnografie și prezența „peștimanului”⁶¹, tip de catrință țesută „în patru ițe”⁶², ornamentată

⁵⁷ Denumire „cu largă răspândire în întreaga Moldovă” (Ion H. Ciubotaru, *Catolicii...*, I, p. 171). Am întâlnit-o și noi în cercetările etnografice din sate ale județelor Bacău, Neamț și Iași. A se vedea în acest sens, de exemplu: Anton Coșa, *Cleja. Monografie etnografică*, București, Editura SemnE, 2001, p. 62; Idem, *Monografia satului Somușca*, Onești, Editura Magic Print, 2013, p. 64; Idem, „Coordonate etnografice”, în Dănuț Doboș, Silviu Văcaru, Anton Coșa, Daniela Butnaru, Petru Blaj, Cornel Cadar, *Butea – monografie*, Iași, Editura Presa Bună, 2013, p. 111; Idem, „Coordonate etnografice”, în Dănuț Doboș, Anton Coșa, Daniela Butnaru, Ioan Dănilă, Cătălin Grigore, Iulian Ghercă, *Răchiteni: șase veacuri de prezență catolică pe valea Siretului*, Iași, Editura Sapiientia, 2015, p. 213; Idem, „Coordonate etnografice”, în Dănuț Doboș, Daniela Butnaru, Anton Coșa, Ioan Dănilă, Cătălin-George Fedor, Fabian Doboș, Eduard Patrașcu, Cătălin Gheorghiuță Crețu, *Traian (NT): istorie, spiritualitate și bună conviețuire*, Iași, Editura Presa Bună, 2017, p. 281; Idem, „Coordonate etnografice”, în Fabian Doboș, Daniela Butnaru, Luminița Botoșineanu, Anton Coșa, Dănuț Doboș, Iulian Ghercă, Cătălin-George Fedor, *Istoria catolicilor din Săbăoani*, Iași, Editura Sapiientia, 2018, p. 113.

⁵⁸ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii...*, I, p. 173.

⁵⁹ Anton Coșa, „Coordonate etnografice”, în Cornel Cadar, Alois Moraru, Daniela Butnaru, Anton Coșa, Ioan Dănilă, Dănuț Doboș, Cătălin-George Fedor, Silviu Văcaru, *Horgești – monografie*, Iași, Editura Presa Bună, 2020, p. 409.

⁶⁰ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii...*, I, p. 174.

⁶¹ Anton Coșa, *Cleja. Monografie etnografică*, p. 63.

⁶² *Ibidem*.

„doar cu trei vrâste”⁶³. De asemenea, a fost expus și tipul de „fotă”⁶⁴ (țesută cu ornamente specifice) cu franjuri de mătase și borangic, care era purtată de fetele și femeile tinere.

Costumele tradiționale bărbățești sunt mai simple, cămașa fiind albă, din pânză de in sau de bumbac, de tipul cămășii bătrânești drepte, cu ornamentele preponderent geometrice dispuse pe guler, pe mâneci și la poale.

În cele două săli dedicate portului popular sunt expuse și piese de același fel, grupate una lângă alta – cămăși, ștergare de cap, bentițe, ștergare de perete șervete, batiste, brâie –, dar și traiste, două perechi de opinci, o pereche de cizme, o bundiță, un suman. Li se adaugă o serie de obiecte specifice vieții de școlar, expuse în trei vitrine orizontale de sticlă, într-una dintre acestea fiind etalate și trei vase tradiționale pline cu ouă de Paști (vopsite, respectiv încondeiate).

Cea de a treia sală aduce în atenția publicului o multitudine de exponate reflectând ocupațiile, îndeletnicirile zonei. Astfel, vizitatorul poate vedea unelte agricole (sapă, seceră, coasă, furcă, greblă, îmblăciu), obiecte folosite la stână (bâte, hârzob, glugă, linguroi), obiecte folosite la prelucrarea fibrelor textile de natură vegetală și animală (raghilă, furcă cu fuior, fus, piepteni, elemente ale războiului de țesut – spată, suveică), dar și piese de uz gospodăresc sau casnic.

Din cele prezentate anterior, putem observa faptul că în cele peste cinci decenii de existență a muzeului din satul Prăjești, patrimoniul acestuia s-a îmbogățit permanent, prin strădania inimosului profesor Paul Țarălungă. Este înbucurător să constatăm acum, la un deceniu de la trecerea sa în neființă, că ceea ce a ctitorit într-o viață de om continuă să existe.

Sperăm ca acest așezământ muzeal, care se numește astăzi Complexul Muzeal „Paul Țarălungă” din Prăjești, cu o atât de frumoasă colecție de etnografie, să dăinuie peste ani, întru memoria cunoscutului său ctitor, întru păstrarea, conservarea și perpetuarea valorilor de patrimoniu pe care le deține, la rândul lor parte a patrimoniului cultural național românesc.

⁶³ Idem, *Monografia satului Somușca*, p. 65.

⁶⁴ *Ibidem*.

ILUSTRĂȚII*

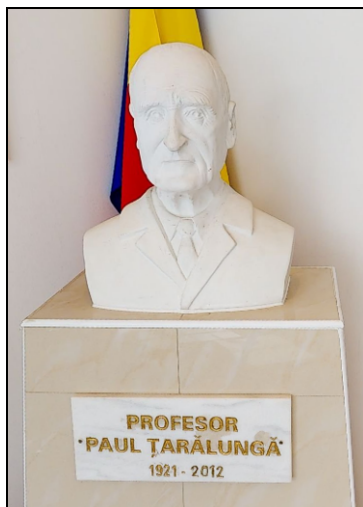
**Colecția de etnografie
din cadrul Complexului Muzeal „Paul Țărălungă” din Prăjești**

Fig. 1. Bustul profesorului Paul Țărălungă

Fig. 2. Clădirea Complexului Muzeal „Paul Țărălungă” din Prăjești

* Imaginile nr. 1 și 4-23 sunt disponibile pe <https://muzeedelasat.ro/muzee/complexul-muzeal-paul-taralunga/>. Fotografiiile nr. 2-3 și 25-28 au fost preluate de pe pagina de internet <https://primariaprajesti.ro/index.php/muzeul-satesc#gallery&id61dfb3c0-12>. Ambele pagini au fost accesate la data de 10.08.2022.

Fig. 3. Obiecte de port popular femeiesc (cămași, ștergare de cap, catrințe, bârnețe, traiste). În vitrinele orizontale sunt expuse, în vase tradiționale, ouă de Paști (vopsite, respectiv încondeiate), precum și diferite obiecte specifice vieții de școlar

Fig. 4. Costum popular de băiat (cămașă, bârneț, ițari, bundiță)

Fig. 5. Costum popular bărbătesc (cămașă, brâu, bârneț, batistă de mână, ițari, opinci) și țesături de interior (ștergare de perete)

Fig. 6. Costume populare femeiești (cămăși, ștergare de cap, catrințe, bârnețe)

Fig. 7. Obiecte de port popular femeiesc (cămăși, ștergare de cap, catrințe, bârnețe, altițe, manșete, obiecte de podoabă)

Fig. 8. Obiecte de port popular bărbătesc (cămăși, braie, bârnețe, ițari, opinci, cizme)

Fig. 9. Costume populare de fetițe (cămăși, catrințe, fotă, bârnețe; în partea superioară sunt expuse ștergare de cap)

Fig. 10. Costum popular femeiesc (cămașă, catrință, bârneț)

Fig. 11. Costum popular femeiesc (cămașă, catrință, bârneț)

Fig. 12. Cămașă femeiască

Fig. 13. Traiste tradiționale

Fig. 14. Detaliu de costum popular bărbătesc
(cămașă, brâu, bârneț, șervet)

Fig. 15. Țesături de interior (ștergare)

Fig. 16. Țesături de interior (ștergare)

Fig. 17. Țesături de interior (ștergare)

Fig. 18. Obiecte de podoabă (bentițe, zgărdițe, gherdane, gățari)

Fig. 19. Batiste de mână (șervete)

Fig. 20. Obiecte de port popular (altițe, manșete, gâțari)

Fig. 21. Obiecte tradiționale pentru prelucrarea cânepii (snop de cânepă, fușalăi, raghilă, furcă cu fuior, piepteni, mosoare, păpuși din cânepă, suveici, perie pentru fuior, fus cu cânepă, spată, vatale etc.)

Fig. 22. Furci de tors

Fig. 23. Obiecte specifice îndeletnicirilor tradiționale (putinei, balercă, piuă cu chilug, lampă, clopoțel, coș pescăresc etc.)

Fig. 24. Obiecte de uz casnic așezate pe o măsuță, alături de un putinei, o găleată pentru muls lapte, un scănel cu trei picioare etc.

Fig. 25. Obiecte de uz gospodăresc și casnic (furcă, coasă, îmblăciu, greblă, linguri, linguroaie, solnițe, pipernițe, căușe, cobiliță, ulcioare, clești, câni, covățele, scaunul cu trei picioare, măsuță, putineie, balercă, cântar etc.)

Fig. 26. Obiecte tradiționale pentru prelucrarea lânii și a cânepii (fuior de lână, snop de cânepă, furcă cu fuior de lână, furcă cu fuior de cânepă, fus, piepteni, raghilă, mosoare, suveici, spete, scripeți etc.) alături de o coasă, o furcă și o greblă

Fig. 27. Cântar așezat pe un putinci

Fig. 28. Obiecte folosite la stână (bâte, hârzob, glugă, linguroi etc.), alături de obiecte pentru prelucrarea cânepii, obiecte de uz gospodăresc și obiecte de uz casnic